

Programrådsmöte nr 15 2006-10-05

Ledamöter:

Torbjörn Ebenhard, CBM
Göran Svanfeldt, FOR
Peder Weibull, växtförädlarna
Else-Marie Strese, museerna
Arnulf Merker, SLU

Björn Aldén, Botaniska trädgårdarna
Ulf Lindberg, Riksantikvarieämbetet
Katarina Wedelsbäck Bladh, NGB
Jan Gustavsson, Jordbruksverket

Samordnare:

Eva Jansson, CBM
Jens Weibull, CBM

Sekreterare:

Agneta Börjeson, Jordbruksverket

Representanter för SPS, LRF, GRO, Sida Naturvårdsverket och Formas saknades på mötet. Bent Skovmand, direktör för Nordiska genbanken var med under inledningen och delar av mötet.

Inledning

Jan hälsade välkommen till programrådsmötet och Bent Skovmand hälsade välkommen till Nordiska genbanken. Bent berättade bland annat att baskollektionen kommer att flyttas till Danmark. Det är inte så lämpligt att ha två samlingar som ska fungera som varandras backup i samma lokal. Han berättade också om planerna för Svalbard som innebär att kolgruvorna ska kunna utnyttjas till fröförvaring även av andra genbanker. NGB ska ansvara för driften.

Minnesanteckningarna från förra mötet

Naturvårdsverket tar ånyo tag i frågan om de vilda arterna i naturreservat. En del missförstånd har rätats ut och även att omorganiseringen av Naturvårdsverket nu är klar innebär att det nu finns bättre chanser att få arbetet gjort. Minnesanteckningarna las därmed tillhanda.

Information från Jordbruksverket

Verksamhetsredovisning

Verksamhetsberättelsen kom ut i juni i år vilket är bra. Nästa års tema diskuterades. Ett förslag var att slutredovisa Fröuppropet och inkludera den odling som hölls på Julita i år. Det kan dock vara idé att vänta ett år till för att få allt på plats. Ett förslag som godtogs av alla var en presentation av NGB.

Projekt 2008

Jordbruksverket har gått ut med en officiell inbjudan till ansökningar av projekt. Administrationen kommer att i stort följa mallen för andra FoU-projekt. Ungefär en miljon kronor finns avsatta och projekten ska ha bäring på inventeringen enligt inventeringsstrategin. Mer information finns på www.sjv.se, fliken *Växt, miljö & vatten*, därefter *Försöks- och utvecklingsverksamhet FoU* i vänsterkolumnen.

Uppdatering av programmet

Jordbruksverket har gett samordnarna i uppdrag att uppdatera programmet. Hur vi ska bevara de vegetativt förökade materialet är en del av detta. Men det innebär också att ta fram förslag på nytt delmål. Om programmet ingår i miljömålsstrukturen och det finns väl underbyggda förslag som är kostnadsanalyserade finns större chans att få nya medel efter 2010.

Nuvarande NS och genbankskuratorfunktionen

Jordbruksverket har sagt upp genbankskuratorfunktionen. Anledningen är att vi behöver få in även frukt och bär i samma struktur som övriga vegetativt förökade växtslag. För närvarande kan de flesta delar involveras i projektledartjänsten för frukt och bär uppöppet. Ett förtydligande om rollen kontra klonarkiven och samlingen som finns på Balsgård måste dock göras innan årsskiftet.

SLU har ju beslutat att inte ha kvar NS på Balsgård och eftersom denna samling fortfarande är under uppbyggnad har Jordbruksverket sett det som möjligt att i detta läge involvera frukt- och bärsamlingen i samma struktur som övriga kommande samlingar (se punkt Förslag på organisation). Eftersom det ännu inte är beslutat hur detta ska ske så görs åter en ettårig överenskommelse med SLU om samlingen på Balsgård.

Klonarkiven berörs inte.

Information från samordnarna*Inventering*

Det råder full aktivitet i inventeringen. Framst Rosuppöppet har haft många kom- och-visa-dagar där POM-information sprids. Det har utbildats ca 400 inventerare. Utbildningarna fortsätter men i mindre skala. Återträffarna kommer dock att bli fler.

Perennuppöppet och i viss mån Träd- och buskuppöppet har börjat samla in och plantera ut material i mellanlager på Alnarp. Under mellanlagringen ska materialet dokumenteras på olika sätt och en ytterligare bedömning ska göras om det ska tas in för långtidsbevarande. I möjligaste mån ska dubletter sorteras ut. Rosinventeringen kommer att ha sitt mellanlager på Fredriksdal. Man bör räkna minst fem år i mellanlager (beror lite på artgrupp) och det har inget att göra med var långtidsbevarandet kommer att placeras. Informationen om materialet förs in i NGBs databas efter hand. Dataläggning är svårt och tidsödande. En liten eftersläpning finns därför.

Intresset för inventeringen är stort och omfattar nu mycket material. Information har sprits på fem olika mässor under året och hemsidan (www.pom.info) fungerar också bra som informationsspridare.

Pågående projekt

Tre projekt pågår i samarbete mellan samordnarna och NGB. En molekylär och etnobotanisk studie av ärtorna som kommit in främst via Fröuppropet, ett projekt om karaktärisering av timotejgenotyper från historiska slättermarker med hjälp av mikrosatelliter och ett projekt om ornäsbjörk där man genom molekylär studie ska kunna skilja på äkta och falska ornäsbjörkar.

Samordnarna driver också ett digitaliseringsprojekt. Projektet är ett pilotprojekt för att se hur man kan digitalisera äldre trädgårdslitteratur. I projektet har Ramlösa plantskolas företagskataloger digitaliserats. Faller det väl ut är tanken att en ansökan om fortsättning ska göras dock inte genom de särskilda POM-medlen. Resultatet hittills går att se på pom.geminova.net.

Workshop om molekylära markörer

Ett nätverk inom området molekylära markörer håller på att byggas upp. NGB och CBM står för detta. Ett nytt möte kommer att hållas i december.

Nationella program i Europa

En uppföljning av Alnarpskonferensen kommer att hållas i Luxemburg den 15-18 november i år. Temat blir *National Plant Genetic Resources Programmes: from research to policy making*. Inbjudan och anmälningsformulär finns på <http://pgr2006.lippmann.lu/>. Sista anmälningsdag är 15 oktober.

Övrigt

Arbetet inom SEEDnet pågår. Det är ett Sida-finansierat projekt som går ut på att stödja Balkanländerna i deras arbete med nationella program och att säkra de växtgenetiska resurserna i området.

CBM har varit på Jordbruksdepartementet och presenterat POM och övrig verksamhet. På detta möte framkom intresse för att se den odling av Fröuppropets sorter som förlagts till Julita i somras. En dag avsattes därmed där flera tjänstemän från Jordbruksdepartementet och Jordbruksverket fick en guidning i detta material.

Den etnobiologiska studien av ärtor ska sammanställas i en liten skrift som ges ut gemensamt av POM och NGB. Denna sammanställning kommer att tryckas i en lite större upplaga och vara ett av programmets bidrag till Linnéåret.

SMTA

Ett nytt avtal för materialöverföring inom det multilaterala systemet har slutförhandlats. Avtalet avser att förenkla tillträdet till genetiska resurser för mat och jordbruk och samtidigt se till att vinstdelningen blir rättvis. Slutförhandlingen av detta avtal skedde i juni i Madrid 2006. Avtalet är allt annat än enkelt (11 sidor långt), men kanske blir det enklare att använda detta än att skriva bilaterala avtal inför varje genöverföring mellan länder.

Avtalet ska omfatta de grödor som det internationella fördraget för växtgenetiska resurser omfattar och som står under avtalsländernas förvaltning och kontroll samt är offentligt tillgängliga. Avtalet innebär att information om materialet ska spridas och att en eventuell vinst av kommersialisering där materialet ingår ska fördelas så att en del återgår till materialets ursprungsland, dock via en fond.

För POM:s del kommer vi att bli berörda av avtalet men på något sätt måste vi i vardagslag kunna förenkla överföring så länge det inte omfattar kommersialisering.

Jordbruksverket kommer att vara involverat i implementeringen av sMTA och åiterrapporterar om detta till programrådet.

En presentation om sMTA som förklarar mer går att få från samordnarna.

Rundvandring

NGB talade om att de nu försöker föröka upp material själva och inte längre förlita sig på andra. Några odlingar är förlagda till Alnarp och dessa visades upp. Samordnarna visade också upp början till mellanlagringen för prydnaväxterna.

Därefter gjordes en kort genomgång av labbet samt de frysar som innehåller aktiva samlingen och bassamlingen.

Förslag på organisation av nationell genbank

Underlagsmaterial har skickats ut och en presentation skedde utifrån detta.

Presentationen kan fås från samordnarna.

Synpunkter hade kommit in från FOR, SLU och GRO innan mötet.

Några förtydliganden utifrån detta behövdes.

- In situ bevarande ingår inte i nationella genbanken. Däremot ingår det i POMs verksamhet.
- Den centrala samlingen ska skötas så rationellt som möjligt. Materialet ska överleva och behöver därför inte kunna användas för demonstration. Det är genotyper man bevarar, inte fenotyper. Materialet hålls i tillväxt och byts ut vid behov av nya plantor/träd.
- Vi har slutat att tala om aktiv samling och bassamling eftersom detta inte känns aktuellt för dessa växtslag. Material för vidarebefordran tas fram "on demand" och mottagaren får stå för eventuell kostnad för rensning.
- Central samling eftersträvar att allt material ska finnas på ett ställe men varje växtgrupp bör behandlas för sig efter vad som är mest praktiskt och ekonomiskt genomförbart.

SLU framförde att de inte tror på upphandling utan vill se en lösning där SLU, Jordbruksverket, CBM och en del andra gemensamt tar fram en plan för var den nationella samlingen ska vara placerad. Liknande tankar har kommit fram från GRO.

Även FOR var bekymrad över upphandlingen och var rädd för att man måste följa EU:s upphandlingsregler. Även hur lång tid som upphandlingen avser kan

utgöra ett problem. Oro för att man inte kan fortsätta att finnas hos samma aktör och att upphandlingen avser för kort tid framhölls.

Jordbruksverket menade att upphandling är svårt men det går att ställa krav om att samlingen ska ligga inom Sveriges gränser och en del andra krav för skötsel tillgänglighet etc. Jordbruksverket ska också ta reda på hur det förhåller sig med att återkomma till samma aktör och hur långa avtal som går att göra. För att få långsiktighet måste Jordbruksverket begära ett bemyndigande som avser att garantera medel under avtalsperioden. Detta kan dock knappast bli frågan om längre än fem år i taget. Även officiella institutioner kan också lägga anbud.

Museerna ansåg att upphandling verkar bra. De var dock oroliga för att handläggningen tar längre tid än vad som beräknats i bakgrundstexten. Även Botaniska trädgårdarna trodde på upphandling om tydliga premisser tas fram. Växtförädlingen stöder också upphandling.

Museerna var också lite undrande över om inte utredning om var de nya klonarkiven ska placeras och fungera borde behandlas samtidigt.

Sundhet på materialet diskuterades också. GROs synpunkt om att inte sjukdomstesta och rensa vedartade plantor ska beaktas. Likaså identifiering av vilket material som är känsligast och kan behöva särskilt bevarande.

Hänsyn bör å ena sidan tas till att bevarandet ska ske säkert men å andra sidan till vad som är ekonomiskt försvarbart. Spridning av material ska ju ske "on demand" varvid de inte ständigt behöver vara helt sjukdomsfria.

SMTAs användning på material kom också upp som en fråga.

Kontentan är att förslaget till struktur godtogs men några var positiva till upphandling och några negativa. Jordbruksverket får arbeta vidare med frågan om upphandling och även ta tag i andra lösa trådar tillsammans med samordnarna.

Kort om budgeten

Det var främst proportionerna på de ingående delarna som visades upp. Inventeringen tar fortfarande mest plats. Ca 1 miljon ska gå till forskning idag. Bevarande handlar idag enbart om medel till frukt och bär. I takt med att inventeringen blir färdig övergår kostnaderna till bevarande och även forskningsdelen bör då öka.

Fröuppropet har ingått i POM:s budget även om själva inventeringen är avklarad. De delar som berör traditionell kunskap kommer sannolikt att i framtiden fortgå inom ramen för CBM:s uppdrag som samordnare för det nationella programmet om traditionell kunskap

FOR och Botaniska trädgårdarna framhöll att inriktningen på Frukt- och bäruppropet bör breddas. Främst Prunus är ett stort och viktigt område.

FOR efterfrågade också vad som händer med krydd- och medicinalväxter. Dessa har undersökts i NGBs regi på nordisk bas. Resultat från detta kommer och utifrån det kan det bli frågan om fortsättning.

NGBs arbetsgrupper

Programrådet ska enligt programmet fungera som genresursråd och föreslå de svenska representanterna i NGBs arbetsgrupper. Jordbruksverket beslutar sedan. Nuvarande beslut gäller till och med 2006. För närvarande pågår en diskussion inom NGB om arbetsgruppernas framtid. Situationen ser lite annorlunda ut sedan de nationella programmen tillkommit. Arbetsgrupperna kommer i vart fall att fortsätta sitt arbete under 2007. Jordbruksverket bör fråga de svenska representanterna om de vill fortsätta att delta och återkommer därför i frågan.

Samarbetet mellan genbanken och de nationella programmen och det som utförs av arbetsgrupperna kommer att diskuteras vidare under ett möte den 9 oktober. Främst gäller det att samordna projekt och resurser. Gruppen som möts går under arbetsnamnet PFU (Project Facilitation Unit) och består av representanter från de fem nordiska länderna och NGB.

Information från aktörerna

Botaniska trädgårdarna

I SKUD finns nu 48 000 namnposter. För närvarande går dock all tid till att få ihop den tryckta standarden som ska vara färdig nästa år. För detta har projektet fått medel från Formas.

I övrigt vilar arbetet för närvarande på en närmast ideell grund. Ingen har hört av sig efter mötet förra våren och det är svårt att hitta finansiärer. Något extra måste till eftersom databasen är fritt tillgänglig via nätet (<http://skud.ngb.se/>).

Svårigheten att finansiera är en del av hela problematiken med att finansiera taxonomisk forskning. Detta bör tas upp i uppdateringen av POM.

Växtförädlarna

Svalöf Weibull AB har antagit en ny strategi vilket medför stor bantning på växtförädlingsidan. Ca en tredjedel av verksamheten försvinner. Det gäller malkorn, råg, potatis, grönytegräs och köksväxter. Detta innebär en reduktion av svensk växtförädling och sorter framtagna anpassade till Sverige. Den externfinansierade verksamheten övertas av SLU. SLF projekten med norrlandsförädling fortsätter dock.

SLU

SLU tar över viss köksväxtförädling, viss stråsädesförädling och potatis. Alnarpsfakulteten kommer att fokusera på växtförädling och genresursområdet. Aktiviteter fortsätter både på Alnarp och Balsgård. SLU har dock i beslut tänkt flytta NS till Alnarp. Avvaktar dock Jordbruksverkets beslut om hur det framtida genbevarandet ska genomföras.

SLU är en av institutionerna bakom ett nytt Sida-projekt i Kirgizistan och Tadjikistan. SLU koordinerar verksamheten.

FOR

FOR uppmuntrar medlemsorganisationerna att vara aktiva inom programmet. Samverkar för närvarande med Movium för att ta fram lämpligt växtmaterial för parker och trädgårdar. Har varit på KSLA och där talat sig varm om SKUD.

Museerna

Museerna håller på att ta fram en policy för samlingar. I dessa ingår även växksamlingarna. Detta bör gå ihop med programmet syften men kanske inte alltid är så lätt i praktiken.

Museerna har äppledagar och odlingsdagar och visar ofta upp sig i växksammanhang.

Humleinventeringen har i sommar pågått i Tierp. Man inventerar efter 1642 års kartor.

Den KSLA-samling som räddades från insektsangrepp genom POM-medel kommer att gås igenom med molekylära markörer. Samlingen innehåller fröer av kända och okända sorter som samlats in mellan 1820 och 1950.

RAÄ

Den genomgång av trädgårdsmiljöer i kulturreseervaten ser ut att bli ett resultatmässigt lyckat projekt. En fortsättning kan eventuellt bli följd. En del är att samtala med äldre kvinnor om odling. Trädgården är ett ganska eftersatt område. Utbildning inom trädgård för handläggare på länsstyrelsen planeras.

Nästa möte

Nästa möte beslutades till onsdagen den 18 april 2007 på Botaniska trädgården i Göteborg.